

Ing. Radoslav Guláš
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave

Ing. Ctibor Pilch, PhD.
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave

K problematike finančnej gramotnosti¹

Vo všeobecnosti gramotnosťou označujeme schopnosť jedinca naučiť sa čítať a písať. Nejde však len o čítanie jednoduchých slov alebo identifikovanie jednotlivých písmen, ale gramotný človek musí vedieť plynule čítať a hlavne porozumieť prečítanému textu. „Vo všeobecnosti gramotnosť môže byť chápaná ako:

- profesijná, na základe ktorej vykonávame určitú profesiu alebo remeslo,
- akademická, na základe ktorej máme titul,
- zdravotná, o ktorej sa začína čoraz viac hovoriť ako o novom type gramotnosti,
- finančná gramotnosť, ktorá sa v dnešnej dobe najviac skloňuje.“²

Poznáme niekoľko druhov gramotnosti a to napr.³ :

- informačná - schopnosť jedinca prijímať, chápať a následne vyhodnocovať informácie,
- právna - súhrn informácií a znalostí z oblasti práva, resp. základných zákonov, ktoré by mal spotrebiteľ mať, aby si mohol plniť svoje povinnosti a taktiež presadzovať svoje práva,
- čitateľská - schopnosť porozumieť textom a taktiež ich používať tak, aby jedinec rozšíril svoje vedomosti,
- počítačová - schopnosť komunikovať s počítačom, používať grafy a tabuľky, spracovávať texty či využívať internet,

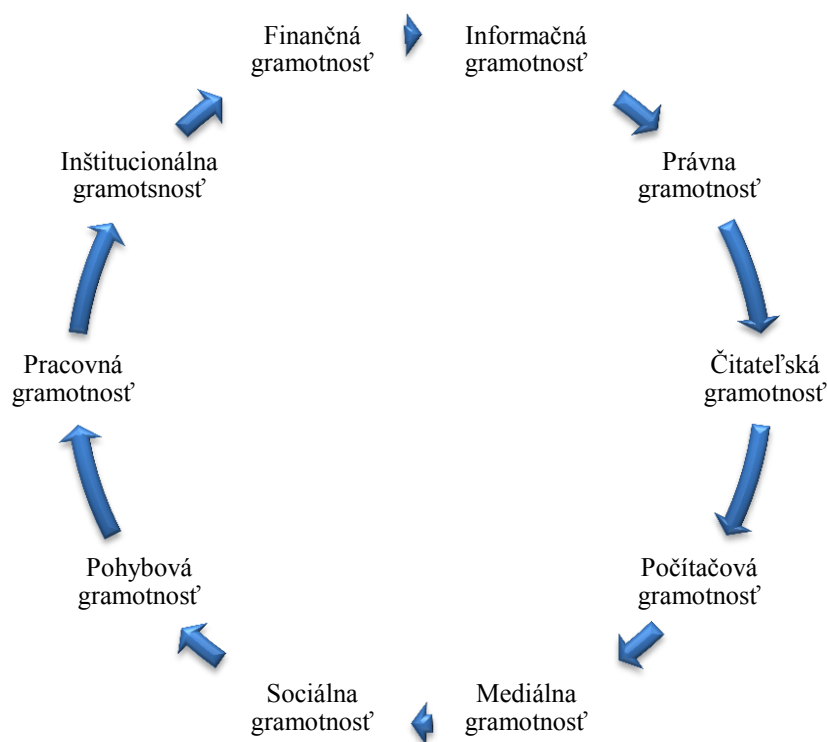
¹Príspevok vznikol v rámci riešeného projektu „Teoretické a praktické otázky ohodnocovania bánk a finančných inštitúcií v podmienkach Slovenska“. Evidenčné číslo projektu: 1/0648/12

² KROMPASKÁ, L., 2009: *Finančná gramotnosť nie je módnym výstrelkom*. [cit. 16.02.2014]. Dostupné na: <http://finweb.hnonline.sk/c3-39257950-kP0000_dfinancna-gramotnost-nie-je-modnym-vystrelkom>

³KOVALČÍKOVÁ, Z. a kol., 2011: *Základy finančnej gramotnosti*, 1. vyd. Bratislava: Metodicko-pedagogické vydavateľstvo, 2011. 65s. ISBN 978-80-8052-375-6

- mediálna - schopnosť a zručnosť nevyhnutná na využívanie médií,
- sociálna - schopnosť úspešne zvládnuť komunikáciu s ľuďmi,
- pohybová - schopnosť ovládať správne držanie tela, schopnosť pracovať s vlastným telom či schopnosť športovať,
- pracovná - schopnosť nájsť si zamestnanie, podnikanie,
- inštitucionálna – schopnosť komunikovať s úradmi,
- finančná - schopnosť postarať sa o svoje financie, schopnosť zaistiť sa do budúcnosti

Schéma č. 1 : Zložky gramotnosti

Zdroj: KOVALČÍKOVÁ, Z. a kol., 2011: *Základy finančnej gramotnosti*, 1. vyd. Bratislava: Metodicko-pedagogické vydavateľstvo, 2011. 65s. ISBN 978-80-8052-375-6.; vlastné spracovanie.

Finančná gramotnosť

V dnešnej modernej dobe, keď sa celý svet prepája a neustále napreduje, existuje veľké množstvo rôznych finančných inštitúcií, ktoré ponúkajú rozsiahle množstvo finančných produktov a bojujú tak o klientov, aby si vybrali práve ten ich produkt. Spotrebiteľ má preto dosť často problém orientovať sa vo svojich financiách a čoraz častejšie sa stáva, že sa nevie

rozhodnúť správne.⁴ Jeho rozhodnutia sú podmienené úrovňou jeho finančnej gramotnosti. Laicky by sme finančnú gramotnosť mohli definovať ako schopnosť posúdiť otázky týkajúce sa financií, ale existuje viacero verzií definícií tohto spojenia, ktoré sa však obsahovo zhodujú. Národný štandard finančnej gramotnosti hovorí, že „finančná gramotnosť je schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti.“⁵

Podľa V. Piovarčiovej je finančná gramotnosť „schopnosť robiť odborne kvalifikované úsudky a efektívne rozhodnutia o použití a správe finančných prostriedkov. Stáva sa nevyhnutnou pre existenciu v modernej spoločnosti.“⁶

Naopak Remund sa podrobnejšie venuje definovaniu finančnej gramotnosti, rozlišuje operatívnu a koncepčnú definíciu finančnej gramotnosti. Cieľom koncepcnej definície je vysvetliť zdôvodnenie abstraktných pojmov v daných odborných termínoch (najmä z oblastí ako poznanie finančných pojmov a schopnosti o nich komunikovať alebo schopnosti riadenia osobných financií) a operačná definícia je naopak zameraná viac menej na vysvetlenie konkrétnych odborných termínov, a to v podobe praktických aplikácií a merateľných kritérií.⁷

Finančnú gramotnosť definuje ekonomický slovník ako „schopnosť používať poznatky a zručnosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť si celoživotné finančné zabezpečenie.“⁸

„Finančná gramotnosť nie je absolútnym stavom, je to kontinuum schopností, ktoré sú podmienené premennými ako vek, rodina, kultúra či miesto bydliska. Finančná gramotnosť je

⁴ MAJTÁNOVÁ, A. – SNOPKOVÁ A., 2012: *Potreba finančného vzdelávania a finančnej gramotnosti k zvýšeniu kvality života*, In Sociálny rozvoj a kvalita života v kontexte makroekonomickej rovnováhy. Bratislava, 2012, 733 s. ISBN 978-80-225-3398-0.

⁵ MŠ SR, MF SR, 2008: *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.0*, Bratislava 2008. [cit. 13.02.2014]. Dostupné na: <http://www.mpc-edu.sk/library/files/narodny_standard.pdf>

⁶ PIOVARČIOVÁ, V. 2008. *Finančná gramotnosť*- podmienka rozvoja kapitálového trhu. In Ekonomické znalosti pro tržní praxi : mezinárodní vědecká konference. - Olomouc: Lešingrová Romana, 2008. ISBN 978-80-87237-00-5, s. 504-509. VEGA c. 1/0478/08.

⁷ REMUND, D.L., 2010: Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. In *The Journal of Consumer Affairs*, ISSN 0022-0078, 2010, Vol. 44, No. 2, 295 s.

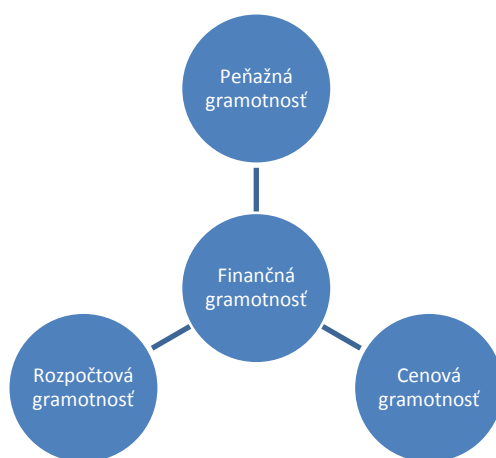
⁸ EUROEKONÓM.SK, 2012: *Finančná gramotnosť*. [cit. 16.02.2014]. Dostupné na: <<http://www.euroekonom.sk/poradna/ekonomicky-slovník/?q=financna-gramotnost>>

označením pre stav neustáleho vývoja, ktorý umožňuje každému jednotlivcovi efektívne reagovať na nové osobné udalosti a neustále meniace sa ekonomické prostredie.“⁹

Finančnú gramotnosť môžeme rozčleniť na tri časti ¹⁰:

- *Peňažná gramotnosť* - predstavuje tie kompetencie, ktoré sú nevyhnutné na správu hotovostných a bezhotovostných peňažných prostriedkov a transakcií a s nimi spojené kompetencie na správu určených nástrojov (napr.: bežný účet, platobné nástroje a iné).
- *Cenová gramotnosť* - tá časť finančnej gramotnosti, ktorá zahŕňa problematiku cenových mechanizmov a problematiku inflácie. Pre pochopenie danej problematiky je nevyhnutné vedieť sa orientovať aspoň v hlavných makroekonomických ukazovateľoch národného hospodárstva. S touto problematikou taktiež súvisí otázka daňového systému, ktorý nepochybne ovplyvňuje príjmy občanov.
- *Rozpočtová gramotnosť* - predstavuje kompetencie, ktoré sú nevyhnutné na správu osobného resp. rodinného rozpočtu (napr. stanoviť finančné ciele a rozhodovať o nákupe aktív, alebo schopnosť zostaviť rozpočet).

Schéma č. 2: Finančná gramotnosť

Zdroj: KOVALČÍKOVÁ, Z. a kol., 2011: *Základy finančnej gramotnosti*, 1. vyd. Bratislava: Metodicko-pedagogické vydavateľstvo, 2011. 65s. ISBN 978-80-8052-375-6; vlastné spracovanie.

⁹ MŠ SR, MF SR, 2008: *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.0*, Bratislava 2008. [cit. 13.02.2014]. Dostupné na: <http://www.mpc-edu.sk/library/files/narodny_standard.pdf>

¹⁰ KOVALČÍKOVÁ, Z. a kol., 2011: *Základy finančnej gramotnosti*, 1. vyd. Bratislava: Metodicko-pedagogické vydavateľstvo, 2011. 65s. ISBN 978-80-8052-375-6

Finančné vzdelávanie

Dnes má už skoro každý dospelý človek uzavretý účet v banke, uzavretú poisťku, alebo si šetrí na dôchodok. Je však veľa ľudí, ktorí tomu nerozumejú. Aj to je jeden z dôvodov, prečo sa kladie väčší dôraz na zvyšovanie finančnej gramotnosti, s ktorým nepochybne súvisí zavedenie efektívneho systému finančného vzdelávania. Ešte donedávna sa tomuto typu vzdelávania nepripisoval nejaký veľký význam, ale v súčasnosti sa postupne dostáva do popredia. Netýka sa to však len Slovenska, ale aj tých krajín, ktoré v tejto oblasti vyzierajú na prvý pohľad vyspelo.

Podľa definície OECD je „finančné vzdelávanie proces, pri ktorom spotrebitelia finančných služieb a finanční investori zlepšujú svoje znalosti o finančných produktoch a pojmoch prostredníctvom informácií, vyučovania alebo objektívneho poradenstva rozvíjajú svoje skúsenosti a sebadôveru, aby tak získali väčšiu informovanosť o finančnom riziku a príležitostiach, aby mohli robiť uvážlivé rozhodnutia, aby vedeli, kde hľadať pomoc a aby boli schopní urobiť ďalšie účinné kroky k zväčšeniu ich finančného blahobytu.“¹¹

Finančné vzdelávanie je doplnok opatrení, ktoré sú zacielené najmä na zaistenie riadneho poskytovania informácií, taktiež na ochranu spotrebiteľa a v neposlednom rade aj na finančné poradenstvo pre spotrebiteľov. Cieľom finančného vzdelávania je umožniť jednotlivcom lepšie porozumieť problematike finančných produktov a finančných pojmov a rozvinúť tak zručnosti, ktoré sú potrebné na zvýšenie finančnej gramotnosti. Prínosom je finančné vzdelávanie pre celú spoločnosť, nielen pre jedinca. Človek, ktorý je vzdelaný a informovanejší, lepšie porozumie finančným produktom a službám, ktoré mu ponúkajú finančné inštitúcie a vie sa adekvátne vyjadrovať k rozhodnutiam, ktoré sú chybné alebo rizikové. Finančné vzdelávanie môže pomôcť napr. spotrebiteľom, ktorí majú s nižšími príjmami hospodáriť a plánovať si svoju budúcnosť.

Výskum indexu finančnej gramotnosti, ktorý bol uskutočnený v roku 2007, zistil, že 56,70% opýtaných respondentov má nedostatok informácií a že sa necítia byť ani dostatočne informovaní. Drvivá väčšina opýtaných, a to až 77 %, mala ten pocit, že finančný jazyk je až

¹¹OECD, 2005: *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*. Paris : OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development, 2005. 26 s. ISBN 92-64-01256-7.

príliš komplikovaný. Vyplýva z toho, že pre spotrebiteľov je veľmi dôležité aj to, akou formou sú im informácie podané a aj akým spôsobom prebieha daná komunikácia.¹²

Americký podnikateľ a učiteľ finančnej inteligencie Robert Toru Kiyosaki, ktorý je autorom mnohých úspešných kníh o osobnom raste, podnikaní a investíciách, presadzuje názor, že príliš veľká absencia pri poskytovaní finančného vzdelávania je krutou chybou. V súčasnosti je finančná gramotnosť celkom zásadnou vecou na to, aby jedinec prežil, a to bez ohľadu na to, či je dostatočne vzdelaný alebo nevzdelaný, bohatý či chudobný. Podľa Kiyosakiho je problémom informačného veku informačná preťaženosť, pretože dnes zo všetkých strán prichádza veľké množstvo informácií. Kiyosaki tvrdí, že gramotnosť vzniká spojením informácií a vzdelania.¹³

Schéma č. 3: Gramotnosť podľa Kiyosakiho

Zdroj: Vlastné spracovanie

Kiyosaki tvrdí, že ľudia bez vzdelania v oblasti financií nemôžu premeniť informácie na užitočné poznanie a následne bez finančnej gramotnosti majú potom len finančné problémy.¹⁴

Výhody finančného vzdelávania pre unbanked¹⁵ (skupina ľudí mimo finančného systému) podľa OECD¹⁶:

- lepšie pochopenie hlavných finančných služieb a zabránenie výskytu neštandardných služieb,

¹² NAGYOVÁ, I., 2008: *Kľúč k finančnej gramotnosti*. In *Investor : financie & investície & úspech*. - Bratislava : ECOPRESS, 2008, ISSN 1335-8235, apríl 2008, roc. 9, c. 5, s. 38-39.

¹³ KYIOSAKI, R.T., 2008: *Zvýšte svoje finančné IQ*. In: Motýľ. 2008, s. 11, ISBN 978-80-89199-88-4.

¹⁴ KYIOSAKI, R.T., 2008: *Zvýšte svoje finančné IQ*. In: Motýľ. 2008, s. 11, ISBN 978-80-89199-88-4.

¹⁵ Unbanked - skupina ľudí mimo finančného systému, nemajú viazané finančné prostriedky v žiadnej finančnej inštitúcii. Najviac takýchto ľudí je v USA.

¹⁶ ATKINSON, A. – MESSY, F. A., 2013: *Promoting financial inclusion through financial education*, OECD Working papers on finance insurance and private pensions, NO. 34, OECD, 2013 [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/promoting-financial-inclusion-through-financial-education_5k3xz6m88smp-en>

- hlbšie pochopenie rizík a výhod vyplývajúcich z finančných služieb,
- zníženie nákladov na hľadanie informácií,
- vyššia úroveň domácich úspor,
- ochrana proti nekalým a diskriminačným praktikám,
- zníženie nákladov pri prevode peňazí.

V dnešnej dobe už existuje viacero spôsobov finančného vzdelávania:

- oficiálne - základné školské (materská škola, základná škola, stredná škola, vysoká škola),
- neoficiálne - forma vzdelávania prostredníctvom rôznych seminárov alebo kurzov,
- neformálne- prostredníctvom informácií od poskytovateľov,
- vzdelávanie prostredníctvom rôznych národných či regionálnych úradov alebo prostredníctvom mimovládnych agentúr.

„Školstvo by malo poskytovať vzdelávanie, ktoré spotrebiteľovi prinesie obligátne poznatky a otvorí mu svet informácií a pričom ho naučí aj s nimi aktívne pracovať.

Na druhej strane neprijateľnou možnosťou je pasívne učenie a prijímanie určitých poznatkov a informácií bez vlastnej aktivity a možnosti praktického využívania. Dôležitou črtou je aj podpora inovácií vo vyučovaní a vzdelávaní najmä v oblastiach obsahu, metód učenia, ako aj v postavení učiteľa v školách alebo inštitúcie, ktorá dané vzdelávanie poskytuje. Je nutné maximalizovať pružnosť a otvorenosť systému odstraňovania finančnej negramotnosti s cieľom posilňovania aktívneho prístupu spotrebiteľa k získavaniu odborných zručností. Súčasťou by mala byť aj iniciatíva vo zvyšovaní záujmu spotrebiteľov, resp. verejnosti o neustále vzdelávanie a osobný rast v danej sfére.“¹⁷

V dnešnej dobe môžeme pozorovať to, že spotrebiteľia majú čoraz viac možností, ale aj to, že ich potreby sú uspokojované lepšie a kvalitnejšie. Výsledkom toho je vytváranie tlaku na finančnú rozhladenosť. Momentálnym cieľom finančného vzdelávania sa stáva získavanie základných finančných znalostí a vedomostí, ktoré potom spotrebiteľom pomáhajú pri spracovaní osobných informácií.

¹⁷ DUBEŇOVÁ, K., 2011. *Význam a potreba vzdelávania v procese budovania dôslednej finančnej vedomosti*. In Finančná gramotnosť ako súčasť ekonomického vzdelávania. Bratislava: 2011, str. 31-36, ISBN 978-80-225-3249-5.

Vzdelávanie by sa malo skôr zamerať na šírenie využiteľných informácií, kompetencií a vedomostí, či už schopnosť flexibilne sa rozhodovať alebo schopnosť vyhľadávať informácie, vyhodnocovať ich a robiť z nich uvážené závery.¹⁸ Poslaním vzdelávania pri zvyšovaní finančnej gramotnosti je hlavne prispievanie k zlepšovaniu orientácie v každodenných procesoch, zlepšovanie schopnosti rozumieť informáciám, budovanie uváženého spotrebiteľského chovania.

Finančná exklúzia¹⁹

Finančná exklúzia (vylúčenie) je multilaterálny problém, ktorý postihuje populáciu v každej krajine. V menej rozvinutých krajinách väčšina ľudí čelí finančnému vylúčeniu, zatiaľ čo vo vyspelých krajinách je to naopak, ale následky môžu byť negatívne a často nákladné pre tých, ktorí sú vylúčení. Je dôležité identifikovať rôzne príčiny finančného vylúčenia a aj skupiny obyvateľstva, ktoré s najväčšou pravdepodobnosťou mohli byť ovplyvnené zámerom politiky finančného začleňovania a dôležité je taktiež identifikovať úlohu finančného vzdelávania. Finančné vylúčenie je výsledkom zlyhania trhu, ktorý zahŕňa ako faktory ponuky, tak aj faktory na strane dopytu. Určenie príčiny tohto zlyhania trhu môže byť veľmi zložitá.

K faktorom na strane ponuky môžeme zaradiť:

- regulačné obmedzenie - v niektorých prípadoch akákoľvek regulácia neľahčuje ďalšie začlenenie. Niektoré národné regulačné rámce môžu obmedziť schopnosť poskytovateľov finančných služieb prilákať nových klientov.
- dostupnosť konkurenčných finančných služieb so žiadnymi alebo obmedzenými požiadavkami na finančnú ochranu spotrebiteľov - poskytovanie služieb, ako napríklad cheque-cashers (kontrola hotovosti) , alebo napr. podomoví veritelia, či sporiteľné a úverové kluby, ktoré sa môžu na jednej

¹⁸ DUBEŇOVÁ, K., 2011. *Význam a potreba vzdelávania v procese budovania dôslednej finančnej vedomosti*. In Finančná gramotnosť ako súčasť ekonomického vzdelávania. Bratislava: 2011, str. 31-36, ISBN 978-80-225-3249-5.

¹⁹ ATKINSON, A. – MESSY, F. A., 2013: *Promoting financial inclusion through financial education*, OECD Working papers on finance insurance and private pensions, NO. 34, OECD, 2013 [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/promoting-financial-inclusion-through-financial-education_5k3xz6m88smp-en>

strane odvolávať na inak vylúčených zákazníkov, na druhej strane to môže aj brániť akémukoľvek pohybu smerom k vhodnejším produktom.

- zakázané faktory trhu - v ekonomikách, ktoré sú nové, je nízky počet poskytovateľov služieb a taktiež ponuka je nízka, ale to je problém aj niektorých rozvinutých ekonomík. Hlavný problém je ale v tom, že poskytovatelia služieb majú nastavené také podmienky (ako sú napr. vysoké poplatky za základné operácie), že tým vylučujú niektoré skupiny ľudí a iných zvyhodňujú.
- geografické resp. fyzické bariéry - v niektorých vyspelých krajinách majú poskytovatelia finančných služieb mnoho pobočiek vo vidieckych oblastiach alebo v oblastiach s nízkym ziskom, čo vytvára akúsi bariéru pre napredovanie, keďže ide o izolované oblasti. V iných krajinách je zas slabá infraštruktúra a je nerentabilné, aby ponúkali pobočky svoje služby v takýchto oblastiach. Tieto bariéry sa do určitej miery dajú riešiť prostredníctvom aplikácií informačných technológií.
- infraštruktúrne bariéry - príchod nových technológií spôsobil to, že jednotlivci sú viac závislí na mobilných telefónoch a počítačoch pre prístup k finančným službám. Ale existujú oblasti, kde nie je k dispozícii napríklad elektrina, je slabá ponuka hardwaru či časté výpadky siete. Nedostatok spoľahlivosti týchto služieb (ako sú problémy s výpadkami siete alebo nedostatočného zabezpečenia dát) môže tak znížiť efektívnosť vykonávania finančných služieb.

Medzi faktory finančnej exklúzie na strane dopytu môžeme zaradiť:

- finančnú zraniteľnosť - predstavuje ju napríklad nedostatok finančných prostriedkov, poruchy, žiadne úverové histórie či nezamestnanosť. Jedinci v tejto ťažkej situácii sa často uchylujú k nebankovým produktom ako sú napríklad pôžičky od úžerníkov, ale spoliehanie sa na tieto produkty môže ľahko dostať ľudí do chudoby. Niektorí ľudia tiež preferujú pracovať za hotovosť, aby si lepšie kontrolovali rozpočet, a to najmä vtedy, keď sú príjmy a výdavky nepredvídateľné.
- nízka úroveň finančnej gramotnosti - nedostatok vedomostí o rôznych typoch finančných produktov, zlé vedomosti o tom, ako produkty fungujú a ich

predpokladané náklady, aj toto všetko zvyšuje riziko finančnej exklúzie. Rovnaké problémy môžu tiež zabrániť jednotlivcom v tom, aby naplno využívali aj svoje existujúce produkty.

- nízke sociálne a technologické začlenenie - patria sem napríklad migranti a ich možné slabé jazykové znalosti, alebo sem patria aj nedostatočné znalosti o niektorých technológiách (bankomat/ ATM, internet, mobilné bankovníctvo). Aj tieto prekážky môžu spomaliť jedincom finančnú integráciu.
- kultúrne a psychologické bariéry - osobné a kultúrne preferencie a náboženské presvedčenie môže obmedziť počet výrobkov, ktoré spĺňajú potreby jednotlivca. Nedostatok dôvery v poskytovateľa finančných služieb môže tiež vytvárať prekážku pre finančné začlenenie.
- jazykové a vzdelávacie bariéry - pre niektorých ľudí je ťažké (alebo nemožné) komunikovať s poskytovateľmi finančných služieb, a to buď preto, že nehovoria rovnakým jazykom, alebo preto, že nie sú oboznámení s terminológiou používanou vo finančnom sektore.

V krajinách ako je Holandsko, Španielsko a Švajčiarsko finančné začlenenie jednotlivcov a domácností nie je politickou prioritou. Avšak stále existujú malé segmenty populácie, ktoré sú citlivé na vylúčenie (finančné i sociálne), sú to najmä osoby so zdravotným postihnutím, veľmi starí ľudia, noví prisťahovalci, ľudia, ktorí majú finančné problémy, alebo sú nadmerne zadlžení. Je treba ale povedať, že niektoré krajiny podporujú nových začínajúcich podnikateľov, napríklad v Holandsku existuje Výbor pre podnikanie a financie, ktorý pre začínajúcich podnikateľov alebo vedenie podnikov poskytuje bezplatné poradenstvo alebo malé pôžičky.

V mnohých krajinách noví prisťahovalci a migrujúci pracovníci majú nízke príjmy a práve niektorí z nich môžu čeliť ďalším prekážkam, ako je nedostatok identifikačných dokladov, kultúrnych preferencií alebo obmedzené jazykové znalosti. Stávajú sa tak náchylní na vylúčenie z finančného sektora.

Meranie finančnej gramotnosti

Cieľom merania finančnej gramotnosti by malo byť určenie úrovne finančných vedomostí a zručností všetkých spotrebiteľov. Je teda potrebné zvoliť indikátor, ktorý by slúžil ako benchmark, aby sme mohli pomocou neho porovnať, čo by mali spotrebiteľia

vedieť. V súčasnosti existuje veľké množstvo vzdelávacích programov a rôznych dotazníkov, ktoré najčastejšie testujú štyri aspekty:²⁰

- ako hospodáriť s peniazmi - vytvorenie rozpočtu jednotlivca (napríklad zapisovanie príjmov a výdavkov),
- plánovanie finančných príjmov a výdavkov - tzn. v prípade potreby sa vedieť vyrovnáť s neočakávanými javmi, ktoré môžu nastať v budúcnosti (napríklad neočakávaný pokles príjmu, neočakávaný výdavok a očakávané výdavky),
- vhodný výber - dôležité je mať základné informácie a poznatky o finančných produktoch, ale aj vedieť si vybrať správne za daných okolností (napríklad monitorovanie produktov a výber vhodného produktu),
- získať pomoc - v prípade núdze vedieť, na koho sa obrátiť (sledovanie zmien, využívanie služieb finančných sprostredkovateľov a poradcov).

Finančnú gramotnosť môžeme merať rôznymi metódami a to napr. :²¹

- sčítanie bodov za každú odpoveď, následné vyjadrenie dosiahnutého výsledku vyjadreného v percentách na stupnici od 0 (najnižšia finančná gramotnosť) až do 100 (najvyššia finančná gramotnosť),
- metóda, ktorá je založená na regresnej analýze, predvída sa pri nej napríklad, že jednotlivec dokáže zo svojho rozpočtu vyžiť,
- faktorová analýza spotrebiteľského správania.

Hrozby nedostatočnej finančnej gramotnosti²²

V porovnaní s minulosťou finančné prostredie pre priemerného spotrebiteľa dnes ponúka viac možností pre individuálnu kontrolu svojich vlastných financií. Je to najmä v dôsledku zlepšenia technológií a finančných inovácií. Avšak zložitosť tohto finančného trhu

²⁰ SZOVICS, P., 2012: *Quo vadis finančné vzdelávanie?*. In BIATEC: odborný bankový časopis, Bratislava, Národná banka Slovenska. Január 2012, roč. 20, č. 1, ISSN 1335-0900, [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2012/biatec0112.pdf>

²¹ SZOVICS, P., 2012: *Quo vadis finančné vzdelávanie?*. In BIATEC: odborný bankový časopis, Bratislava, Národná banka Slovenska. Január 2012, roč. 20, č. 1, ISSN 1335-0900, [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2012/biatec0112.pdf>

²² FABOVÁ, L., 2010: *Finančné vzdelávanie a finančná gramotnosť na Slovensku*. In BIATEC : odborný bankový časopis, Bratislava, Národná banka Slovenska. November 2010, roč. 18, č. 9, ISSN 1335-0900, [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2010/biatec0910.pdf>

zaviedla nové úskalia pre spotrebiteľa, či väčší potenciál pre finančné podvody a korupcie, na základe čoho často slabo finančne gramotný spotrebiteľ skončí v „pasci“. ²³

Dôkazom toho, že existuje veľké množstvo jedincov s nízkou finančnou gramotnosťou, je niekoľko. Pomerne často sa stretávame s prípadmi, a to nielen na Slovensku, že boli ľudia oklamaní, keď v minulosti uverili sľubom, ktoré im dali rôzne nebankové subjekty. Samozrejme tieto sľuby boli nereálne a ľudia tak vo väčšine prípadov prišli o svoje úspory, ktoré šetrili celý život.

Ďalším prípadom, s ktorým sa stretávame aj v súčasnosti je, že ľudia často, či už vedome alebo nevedome, podpisujú úverové alebo iné zmluvy, ktoré sú veľmi nevýhodné. Ide o zmluvy s vysokými úrokovými sadzbami a ešte vyššími sankciami, ktoré sú za omeškanie splátok. Neschopnosťou splácať takýto nevýhodný úver dochádza potom k tomu, že ľudia často prichádzajú aj o strechu nad hlavou, ktorou za úver ručia a ktorú chcú podvodnícki veritelia získať.

Nedostatočná finančná gramotnosť môže byť hrozbou aj pri styku s renomovanými finančnými inštitúciami, ktorí sa namiesto starostlivosti o bezpečnosť a spokojnosť svojich zákazníkov starajú o svoj zisk. Vidieť to najmä v prípadoch, keď finančné inštitúcie ponúkajú „výhodné finančné produkty“, niektorí im síce veľmi nerozumejú, no dajú sa na ne nahovoriť, keďže sú také „výhodné“. A tak vzniká zadlžovanie ľudí s nízkou finančnou gramotnosťou, pretože si zvolili úver alebo aj viac úverov, ktoré nezodpovedajú ich finančným príjmom, alebo len uverili produktom, ktoré im ponúkli finanční poradcovia. O tom všetkom svedčí aj fakt, že narastá počet podnetov zo strany klientov bánk. Tieto podnety následne rieši bankový ombudsman.

Na Slovensku je bankovou ombudsmankou Eva Černá. V roku 2012 prešetrila so svojimi kolegami 402 prípadov (z toho 54 prípadov je z roku 2011, ale ukončené boli až v roku 2012). Ukončených prípadov bolo v roku 2012 presne 367, z toho u 50 podnetov sa nepreukázalo pochybenie banky, v 16 podnetoch bolo klientom odporučené obrátiť sa na súd a až 85 podnetov bolo odmietnutých. Počet podnetov sa od roku 2007 relatívne zvyšoval

²³ OECD, 2013: *Improving financial education effectiveness through behavioural economics*. Financial Literacy Education, Russia Trust Fund, Jún 2013. [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/TrustFund2013_OECDImproving_Fin_Ed_effectiveness_through_Behavioural_Economics.pdf>

a podľa najnovšej správy z roku 2012, práve v tomto roku riešila banková ombudsmanka najviac podnetov.²⁴

Použitá literatúra

DUBEŇOVÁ, K., 2011: *Význam a potreba vzdelávania v procese budovania dôslednej finančnej vedomosti*. In Finančná gramotnosť ako súčasť ekonomického vzdelávania. Bratislava: 2011, ISBN 978-80-225-3249-5.

KOVALČÍKOVÁ, Z. a kol., 2011: *Základy finančnej gramotnosti*, 1. vyd. Bratislava: Metodicko-pedagogické vydavateľstvo, 2011. 65s. ISBN 978-80-8052-375-6.

KYIOSAKI, R.T., 2008: *Zvýšte svoje finančné IQ*. In: Motýľ. 2008, 254 s. ISBN 978-80-89199-88-4.

MAJTÁNOVÁ, A. – SNOBKOVÁ A., 2012: *Potreba finančného vzdelávania a finančnej gramotnosti k zvýšeniu kvality života*, In Sociálny rozvoj a kvalita života v kontexte makroekonomickej rovnováhy. Bratislava, 2012, 733 s. ISBN 978-80-225-3398-0.

NAGYOVÁ, I., 2008: *Kľúč k finančnej gramotnosti*. In Investor : financie & investície & úspech. - Bratislava : ECOPRESS, 2008. apríl 2008, roc. 9, c. 5, s. 38-39. ISSN 1335-8235.

OECD, 2005: *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*. Paris : OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development, 2005. 26 s. ISBN 92-64-01256-7.

PIOVARČIOVÁ, V., 2008: *Finančná gramotnosť- podmienka rozvoja kapitálového trhu*. In Ekonomické znalosti pro tržní praxi: mezinárodní vědecká konference. - Olomouc: Lešingrová Romana, 2008. 672 s. ISBN 978-80-87237-00-5.

REMUND, D.L., 2010: Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. In *The Journal of Consumer Affairs*, ISSN 0022-0078, 2010, Vol. 44, No. 2, 295 s.

Internetové zdroje

AKADÉMIA FG, 2012: *O akadémii*. [cit. 25.03.2014]. Dostupné na: <http://www.akademiafg.sk/o_akademii/>

ATKINSON, A. – MESSY, F. A., 2013: *Promoting financial inclusion through financial education*, OECD Working papers on finance insurance and private pensions, NO. 34, OECD, 2013 [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/promoting-financial-inclusion-through-financial-education_5k3xz6m88smp-en>

²⁴ ČERNÁ, E., 2012: *Výročná správa o činnosti Bankového ombudsmana za rok 2012*, Bratislava 2012. [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.bankovyombudsman.sk/wp-content/uploads/2013/09/ombudsman_vyrocná_správa_2012-1.pdf>

ČERNÁ, E., 2012: *Výročná správa o činnosti Bankového ombudsmana za rok 2012*, Bratislava 2012. [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.bankovyombudsman.sk/wp-content/uploads/2013/09/ombudsman_vyrocná_správa_2012-1.pdf>

EUROEKONÓM.SK, 2012: *Finančná gramotnosť*. [cit. 16.02.2014]. Dostupné na: <<http://www.euroekonom.sk/poradna/ekonomicky-slovník/?q=financna-gramotnost>>

FABOVÁ, Ľ., 2010: *Finančné vzdelávanie a finančná gramotnosť na Slovensku*. In BIATEC : odborný bankový časopis, Bratislava, Národná banka Slovenska. November 2010, roč. 18, č. 9, ISSN 1335-0900, [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2010/biatec0910.pdf>

JUNIOR ACHIEVEMENT SLOVENSKO: *Banky v akcii*. [cit. 25.03.2014]. Dostupné na: <<http://www.banky.jasr.sk/showdoc.do?docid=1479>>

JUNIOR ACHIEVEMENT SLOVENSKO: *O nás*. [cit. 25.03.2014]. Dostupné na: <<http://www.jasr.sk/showdoc.do?docid=1929>>

KROMPASKÁ, L., 2009: *Finančná gramotnosť nie je módnym výstrelkom*. [cit. 16.02.2014]. Dostupné na: <http://finweb.hnonline.sk/c3-39257950-kP0000_dfinancna-gramotnost-nie-je-modnym-vystrelkom>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA SR, MINISTERSTVO FINANCIÍ SR, 2008: *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.0*, Bratislava 2008. [cit. 13.02.2014]. Dostupné na: <http://www.mpc-edu.sk/library/files/narodny_standard.pdf>

MOJA FAMÍLIA: *Projekt Moja Família*. [cit. 25.03.2014]. Dostupné na: <<http://www.mojafamilia.sk/fanusikRealizacia.php>>

MRÁZOVÁ, R. 2011: *Finančná vzdelanosť. Ako sa Slováci starajú o svoje peniaze?* Bratislava, ING 2011. [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://tlacovespravy.files.wordpress.com/2011/10/ing-poistovna_prieskum-fq_final.pdf>

NADÁCIA PRE DETI SLOVENSKA, 2013: *Program: „Poznaj svoje peniaze“*. [cit. 25.3.2014]. Dostupné na: <<http://poznaj.sk/o-projekte.html>>

OECD, 2013: *Improving financial education effectiveness through behavioural economics*. Financial Literacy Education, Russia Trust Fund, Jún 2013. [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/TrustFund2013_OECDImproving_Fin_Ed_effectiveness_through_Behavioural_Economics.pdf>

SZOVICS, P., 2012: *Quo vadis finančné vzdelávanie?*. In BIATEC: odborný bankový časopis, Bratislava, Národná banka Slovenska. Január 2012, roč. 20, č. 1, ISSN 1335-0900, [cit. 03.03.2014]. Dostupné na: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2012/biatec0112.pdf>

ÚRAD VLÁDY SR, 2010: *Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií*. Rokovanie vlády Slovenskej republiky, Bratislava 2010. [cit. 25.3.2014]. Dostupné na: <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-22405?prefixFile=m_>

FOR FIN, Odborný mesačník pre financie a investovanie,
Bratislava, Fin Star 2014, ISSN 1339-5416, September/2014